

A Covid-19 járvány társadalmi hatásai

Gyorsjelentés

ALBERT FRUzsINA A kutatás rövid bemutatása	3
BRYs ZOLTÁN A Covid-19 elleni oltóanyagot elutasítók az aktív korú felnőtt magyar lakosság körében 2021 decemberében	4
SIPOS ALEXANDRA Mentális egészség és Covid-19 érintettség	6
SZALMA IVETT – SZCZUKA BORBÁLA – TAKÁCS JUDIT Gyermekvállalási tervek alakulása a Covid-19 pandémia idején	10
ALBERT FRUzsINA – BRYs ZOLTÁN – GERDÁN MERCÉDESZ A Covid-19 pandémia hatása a fontos kapcsolatokra. Fókuszban a párkapcsolatok	14
HERKE BOGLÁRKA – ALBERT FRUzsINA – DÁVID BEÁTA Baráti kapcsolatok változása a Covid-19 alatt	18
GÁRDOS JUDIT – HUNGLER SÁRA – ILLÉSSY MIKLÓS Stresszteszt. A Covid-19 hatása a munkahelyeken	22
CSIZMADY ADRIENNE – KŐSZEGHY LEA – SIPOS ALEXANDRA Lakni pedig kell...	26
SZIRMAI VIKTÓRIA – SCHUCHMANN JÚLIA – UZZOLI ANNAMÁRIA A koronavírussal fertőzöttek társadalmi–strukturális helyzete, lakóhelyi elhelyezkedése	30

Albert Fruzsina¹

A KUTATÁS RÖVID BEMUTATÁSA

A Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézete kérdőíves kutatást végzett 2021. november 29. és 2021. december 11. között.

A mintavétel online, önkitöltős módon, nem-valószínűségi, kvótás módszerrel zajlott. A kvóta meghatározása a kor, a nem, a településtípus és az iskolai végzettség dimenziói szerint a KSH továbbvezetett népességi adatai alapján történt. Az adatfelvételeket egy hazai közvéleménykutató cég (NRC) végezte. A felmérés-csomag két kérdőívet tartalmazott, amelyek online módon kerültek felvételre. A vizsgálatban való részvétel önkéntes volt. A válaszadók beazonosításra alkalmas egyedi azonosító nem került rögzítésre. A két kérdőív válaszadói között - a szociodemográfiai adatok alapján – elhanyagolható mértékű átfedés volt valószínűsíthető. Mindkét lekérdezés 1000–1000 fős mintanagysággal valósult meg, az alapvető szocio-demográfiai és a Covid-19 járvánnyal kapcsolatos kérdések egy része mindkét felvételben szerepelt, így ezeket az adatokat az összevont mintán is elemezni lehet.

A kutatást az Egészségügyi Tudományos Tanács Tudományos Kutatásetikai Bizottsága a kutatás megkezdése előtt írásban engedélyezte (ETT-TUKEB ügyiratszám: IV/8531-1/2021/EKU), ezen felül minden résztvevő elektronikusan beleegyező nyilatkozat tett.

¹ Társadalomtudományi kutatóközpont Szociológiai Intézet

Brys Zoltán¹

A COVID-19 ELLENI OLTÓANYAGOT ELUTASÍTÓK A MAGYAR LAKOSSÁG KÖRÉBEN

2021-ben a Covid-19 elleni oltóanyagok széles körben elérhetővé váltak Magyarországon is, ám a hazai lakosság egy része visszautasította a vakcinációban való részvételt. A Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézete 2021 decemberében komplex feltáró kutatást indított a Covid-19 pandémia hatására bekövetkezett társadalmi változások vizsgálatára. Ezen felmérés-csomag része volt, hogy a Covid-19 elleni vakcinációt elutasítók és a Covid-19-vakcinációt elfogadók közötti különbségeket feltárja és, hogy a vakcináció elutasításának főbb okait megismerje a magyar lakosságban.

A kérdés vizsgálata nem csak a jelen pandémia tükrében fontos. 2018-ban az Európai Parlament (2017/2951) felhívta a figyelmet arra, hogy az Európai Unióban a védőoltások késleltetése vagy megtagadása veszélyezteti az egyes megelőzhető fertőző betegségek elleni általános védelmet. Ezen felül a humán populáció exponenciális növekedése és az ehhez társuló természetpusztítás jelentősen megnövelte a zoonotikus járványkitörések valószínűségét és emiatt a jövőben is várhatóak hasonló járványok.

Nemzetközi és előző hazai vizsgálatok feltárták, hogy a Covid-19 elleni oltóanyag elutasítását befolyásoló szociodemográfiai tényezők közül a nem, az életkor, a jövedelmi helyzet, a lakóhely emelhető ki. A hiedelmek közül pedig a vakcinával kapcsolatos aggodalmak (biztonságosság, hatékonyság), valamint az észlelt fenyegettség, illetve a közösségi médiában a negatív híreknek való kitettség és a hatóságokba vetett bizalom említhető elsősorban.

A kérdőíves vizsgálat feltárta, hogy Magyarországon is a rosszabb jövedelmi helyzetben lévők, az alacsonyabb iskolai végzettségűek, a nők, a fiatalabbak és a kisebb településen élők, valamint saját egészségüket jobbnak ítéelők utasítják el inkább a vakcinációt. A családi állapot, a háztartásméret, az étellel való elégedettség és a magányosság-érzettel nem volt kimutatható hasonló összefüggés.

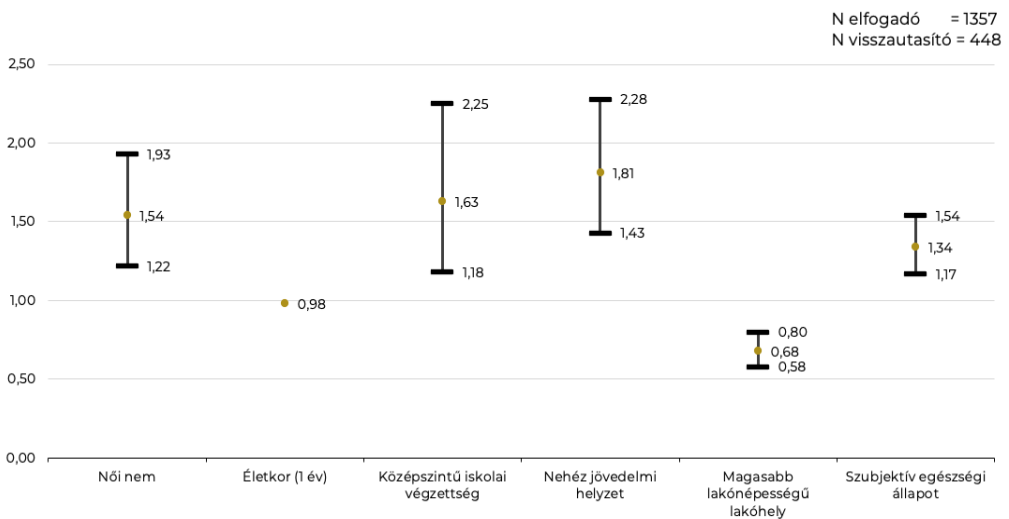
Hazánkban a Covid-19-vakcináció elutasítása mögött az oltóanyag iránti bizalmatlanság, biztonságossági (mellékhatások), és hatékonysági aggodalmak

¹ Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet

A Covid-19 járvány társadalmi hatásai

állnak leginkább, kisebb részben pedig a védettség hiedelme. Az elutasítás tekintetében is mutatkoztak nemi különbségek: a nők gyakrabban jelöltek meg csak bizalmi, biztonságossági vagy hatékonysági aggodalmat (66%) a férfiakhoz képest (50%), a férfiak pedig gyakrabban jelöltek csak védettségi hiedelmet (18%) a nőkhöz képest (11%).

Az látható, hogy a Covid-19 vakcinációs szándék esetében is a sérülékeny csoportok, az alacsonyabb iskolai végzettségűek, a kistelepülésen élők, az anyagi nehézségekkel küszködők és a nők kerülnek további egészségügyi hátrányba. Az eredmények alapján integrált szemléletű, jól megtervezett közösségi alapú egészségfejlesztési intervenciók javasolhatóak elsősorban. Ezen felül az átláthatóság szerepe látszik kiemeltnek, illetve az egészségügyi ellátórendszerbe, a tudományos intézményekbe és a tudományos szakértőkbe vetett bizalom helyreállítása is kiemelten fontos teendő.

Sipos Alexandra¹

MENTÁLIS EGÉSZSÉG ÉS COVID-19 ÉRINTETTSÉG

A 2021 november 29-e és december 11-e közötti kérdőíves adatfelvétel online, kvótás módszerrel zajlott, amelybe a 18 és 65 év közötti, internethozzáféréssel rendelkező lakosság került bele. Jelen gyorselemzés célja, hogy képet adjon a válaszadók testi és lelki egészségét érintő kérdésekről, kifejezetten a lelki egészség állapotának változásáról, illetve a magányosságézésről.

Az adatfelvétel során a következő négy kérdés járta körül a válaszadók testi és lelki egészségét:

- Milyen az Ön általános egészségi állapota?
- Mindent összevetve a Covid-19 járvány ideje alatt a fizikai/testi egészségi állapota miként változott?
- Mindent összevetve a Covid-19 járvány ideje alatt a lelki egészségi állapota miként változott?
- Mennyire jellemző Önre az alábbi állítás: „Gyakran érzem magányosnak magamat.”?
- Egészségében véve Ön mennyire elégedett mostanában az életével?

Általános egészségi állapot és étellel való elégedettség

Az általános egészségi állapotot megragadni kívánó kérdés kapcsán a válaszadók (N=1938) közel fele (48,4%-a) nagyon jóra vagy jóra értékelte általános egészségi állapotát, míg nagyjából 39,2%-uk kielégítőként tekintett arra. Közel 12,4%-uk pedig nagyon rossznak vagy rossznak értékelte általános egészségi állapotát a kérdőív kitöltésekor.

A válaszadók (N=1939) jelenlegi életével való elégedettségére is rákérdezett a kérdőív. A teljesen vagy inkább elégedettek aránya közel az érvényes válaszadók fele (49,9%), míg a teljesen vagy inkább elégedetleneké 23,3%. Az életükkel félig-meddig elégedettek aránya a válaszadók nagyjából egynegyede (26,8%).

¹ Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet

Covid-19 érintettség

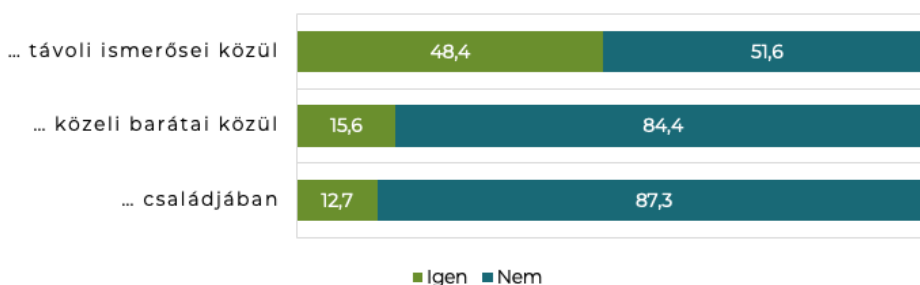
A kérdőívet kitöltőktől megkérdeztük, hogy „Elkapta-e a koronavírus (Covid-19)?” A válaszadók (N=2000) önbevallása alapján közel több, mint felük nem kapta el a koronavírus (56,7%). Magas azok aránya, akik nem tudják, hogy elkapták-e vagy sem a koronavírus (14,6%) összehasonlítva azokéval, akik igennel válaszoltak – függetlenül attól, hogy rendelkeztek-e pozitív koronavírus teszttel (27%).²

Azon válaszadókat, akik igennel válaszoltak az „Elkapta-e a koronavírus (Covid-19)?” kérdésre (N=540), megkérdeztük a fertőzés súlyosságáról is. A válaszadók majdnem egyharmada (31,6%) a skála közepét jelölte meg arra válaszul, hogy „Mennyire viselte meg a koronavírus fertőzés?”, míg közel 40%-ukat nem, vagy alig viselte meg a vírus.

A válaszadókat arról is kérdeztük közvetetten, hogy a társas kapcsolataikban megjelent-e a koronavírushoz köthető halálozás. A „Meghalt-e valaki a koronavírus fertőzés miatt az alábbi személyek közül?” kérdés három csoportot nevesített: család, közeli barátok és távoli ismerősök. A kérdőívet kitöltők 3,8%-a mindhárom, 10,5%-a kettő, 27,1%-a pedig egyik csoportban ismert ilyen személyt.

A válaszadók 12,7%-ának családjában történt a koronavírus fertőzés miatt haláleset, míg 15,6% a közeli barátai között, és a minta csaknem fele, 48,4%-a távoli ismerősei között élt meg ilyen halálesetet.

„Meghalt-e valaki a koronavírus fertőzés miatt” az alábbi három csoportban (családtag, közeli barát, távoli ismerős)?

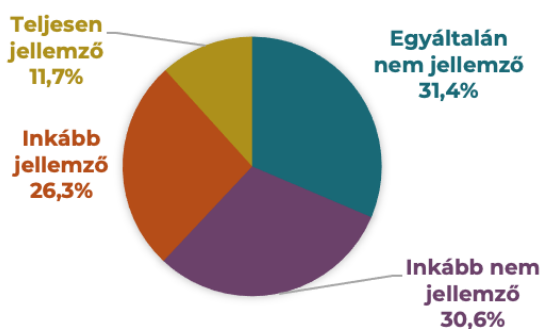

² Fontos ismét megemlíteni, hogy a lekérdezés a negyedik hullám tetőzése utáni lecsengő szakaszban lezajlott (2021. november-december), a gyorssterjedésű omikron magyarországi megjelenése előtt. A World Health Organisation (WHO) adatai alapján a 2021. november 29. és december 13. közötti szakaszban 149 407 új esetet regisztráltak Magyarországon. Ezen szakaszt megelőzően pedig nagyjából 1 068 888 koronavírusos átesett személyről tudtak. (Forrás: <https://covid19.who.int/region/euro/country/hu>)

Magányosság

A „Gyakran érzem magányosnak magamat” állítás kapcsán a válaszadók (N=1875) több, mint harmada (38%) (inkább vagy teljesen) magányosnak érezte magát.

Mennyire jellemző Önre az alábbi állítás: „Gyakran érzem magányosnak magamat.”?

(N=1875)

A magányosság érzésre vonatkozó állítás a 2021. november végi és december közepi időszakot fedi le. Ennek megemlítése fontos, hiszen a koronavírus-járvány terjedésére vonatkozó korlátozások, szabályok, valamint oltások elérhetősége szakaszonként eltérő volt. Feltételezhető, hogy a megyehatárookra vonatkozó kijárási korlátozás és Covid-19 elleni oltások hiánya másként érinti a társas kapcsolatok és a magányosságérzetet, mint az adatfelvétel során vizsgált időszakban. Utóbbi időszakban a magyar kormány bevezette és meghosszabbította az oltási hét akciót,³ szabadon megválasztható oltásokkal, a harmadik oltás felvételének lehetőségével, valamint nem állt fenn országon belüli kijárási korlátozás sem.

Lelki és testi egészség

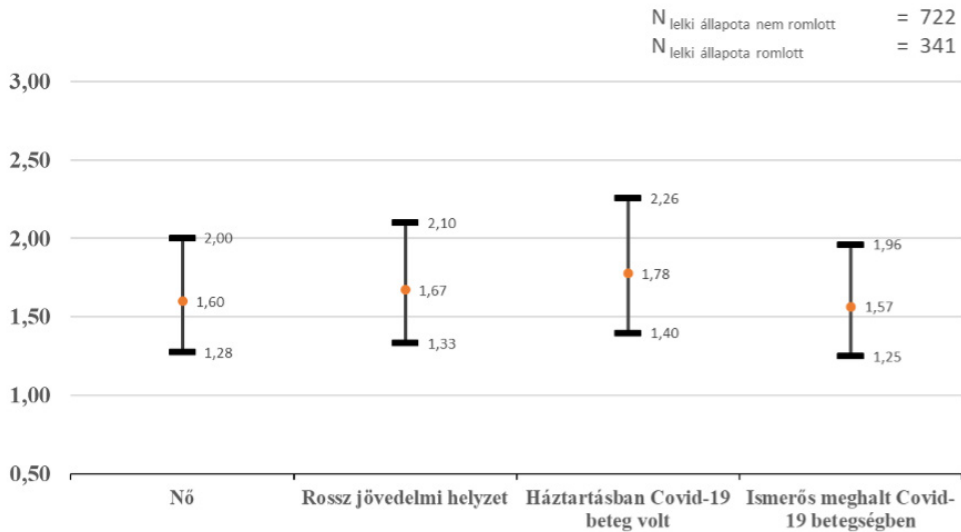
A kérdőív két állítást is tartalmazott, amelyek a válaszadók testi/fizikai (N=1902) és a lelki/mentális (N=1912) állapotának érzékelt változását érintették. Ezzel kapcsolatban megállapítható, hogy a válaszadók közel azonos százaléka értékelte úgy, hogy sokkal jobb vagy jobb lett az egészségi állapota (6,4% a testi egészségre, 6,2% a lelki egészségre vonatkozóan). Ezzel szemben a válaszadók 21,5%-a szerint rosszabb vagy sokkal rosszabb lett a testi egészségi állapota, míg a lelki egészség kapcsán a válaszadók 36,8%-a nyilatkozott így. További eltérés található abban is, hogy míg a testi egészség kapcsán a válaszadók 72,1%-a, addig a lel-

³ Vakcinainfo.gov: A harmadik oltás jelentősen növeli a védettséget, 2021. november 8. <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/harmadik-oltas-jelentosen-noveli-vedettsseget> (Utóljára megtekintve: 2021. március 15.)

A Covid-19 járvány társadalmi hatásai

ki egészség kapcsán csak 57%-uk értékelte változatlanoknak ezeket a Covid-19 járvány ideje alatt.

A fentebb említett 36,8% (95% MT 34,7%–38,9%) arról számolt be, hogy a Covid-19 alatt a lelkiállapota romlott. A nők 1,6-szor (95% MT: 1,3–2,0) nagyobb eséllyel számolnak be erről a férfiakhoz képest. A jövedelmi helyzetüket nehéznek vagy nagyon nehéznek ítélik szintén 1,6-szor (95% MT: 1,3–2,1) nagyobb eséllyel számolnak be erről. Azok, akiknek a háztartásában volt Covid-19 beteg 1,8-szor (95% MT: 1,4–2,3) nagyobb eséllyel számolnak be lelkiállapot-romlásról, mint azok, akiknek nem volt ilyen beteg a háztartásukban. Szintén, akiknek az ismerősi körében meghalt valaki a Covid-19 járvány miatt 1,6-szor (95% MT: 1,3–2,0) nagyobb eséllyel számolnak be erről. Aggasztó adat, hogy azok körében, akiknél mind a négy tényező együttesen fennáll (nő, rossz anyagi körülmények között él, volt a háztartásban Covid-19-beteg és koronavírus járvány nyomán elhunyt ismerőse), 80,5% (95% MT 67,9%–93,1%) számol be lelki állapot romlásról.

Szalma Ivett – Szczuka Borbála – Takács Judit¹

GYERMEKVÁLLALÁSI TERVEK ALAKULÁSA A COVID-19 PANDÉMIA IDEJÉN

A gyermekvállalási tervekkel kapcsolatos kutatások gyakran vizsgálják a döntések időzítését, kitolódását, tényleges megvalósulását, és azt is, hogy milyen tényezők formálják a gyermekvállalást vagy épp a gyermektelenség melletti döntéseket. 2020 tavaszán Magyarországon is megjelent a koronavírus, a járványhelyzet újabb szempontokat adott a gyermekvállalási tervek formálódásához. Ahhoz, hogy rálátást kapjunk a pandémia hatására, és arra, hogy milyen mértékben rendeződtek át a gyermekvállalási tervek ebben az időszakban, a járvány második hullámában, 2020 őszén kérdőíves vizsgálatot végeztünk.

A Szociológiai Intézet 2020. őszén kérdőíves életmódkutatást végzett a Covid-19 társadalmi hatásairól, melyben az Intézet kutatócsoportjainak kérdésblokkjai szerepeltek, köztük saját kérdésblokkunk a gyermekvállalással kapcsolatos tervekről, attitűdökről. Az online adatfelvételt az NRC Marketingkutató és Tanácsadó Kft. végezte a NetPanel regisztrált paneltagjainak részvételével 2020. október 27. és november 3. között. A minta kialakítása többszörösen rétegzett véletlen mintavétellel történt, amelynek során cél volt, hogy a demográfiai jellemzőkön (nem, korkategória, végzettség, településtípus, régió) belüli megoszlások a lehető legjobban közelítsenek a teljes, 18–65 éves hazai lakosságon belüli arányokhoz.

A magyarországi családpolitika pronatalista retorikája kapcsán feltettünk olyan további attitűdkérdéseket is, melyek részben a gyermekvállalás körüli etikai megfontolásokkal voltak összefüggésben. A válaszokat ismét egy teljesen felcímkezett ötfokú skálán lehetett megadni, ahol a két végpont az „egyáltalán nem értek egyet”, ill. „teljesen egyetértek” volt. A megkérdezettek többsége (54,3%) egyetért vagy teljesen egyetért azzal, hogy Magyarországon ingyenesé tették a lombikeljáráásokban való részvételt, és csak 13% fejezte ki egyet nem értését.

Azzal az állítással, miszerint „a gyermekvállalás fontos, mert Magyarország népessége fogy”, 41,8% értett egyet, míg 20,9% vitatta ezt. Hasonló volt az egyetértők és egyet nem értők megoszlása három állítás kapcsán, melyek szerint a ma

¹ Szalma Ivett és Takács Judit a Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet kutatói, Szczuka Borbála a BCE Szociológia és Kommunikációtudomány Doktori Iskola PhD-hallgatója.

születő gyermekek életszínvonala jóval alacsonyabb lesz, mint a miénk „az ökológiai katasztrófák miatt”, „a szárazságok, víz- és élelmiszerhiány miatt”, illetve „a mind gyakrabban előforduló világjárványok miatt”: az egyetértők tábora a három állítás esetében 17,6% és 22,7% közt mozgott, de mindhárom feltételezés kapcsán nagyobb volt az egyet nem értők csoportja (37,7 és 41,6% között), mint az egyetértőké.

Szintén a gyermekek jövőjére nézve pozitív világnézet tükrözi, hogy a legkevésbé azzal az állítással értettek egyet a megkérdezettek, miszerint „nem szabad gyermeket hozni egy ilyen világra, és kitenni mindazoknak a viszontagságoknak, amelyekkel egy melegebb bolygón kénytelen lesz szembenézni”: a többség, 50,9% nem értett egyet vagy egyáltalán nem értett egyet, és csupán 11,4% fejezte ki egyetértését.

A különböző aggodalmakat, melyek hol jobban, hol kevésbé kötődnek a járványhelyzethez, egy ötfokú skálán mértük, ahol minden kategória címkézve volt (nagyon aggódom, aggódom, is-is, nem aggódom, egyáltalán nem aggódom). A kérdések többségét az 1000 fős mintának tettük fel, azonban a gyermekek jövőjével kapcsolatos aggodalmakról csak a gyerekeseket kérdeztük (N=583), és a munkahelyi problémákról pedig csak azokat, akik rendelkeznek munkahellyel (N=642). A legnagyobb arányban gyermekük jövője miatt aggódtak a kérdezettek, 64,3% válaszolt a skála első két értékének valamelyikével.

Kutatásunk egyik feltételezése, hogy a Covid-19 járvány befolyásolhatja egyéb folyamatokkal kapcsolatos percepciókat, vagy felhívhatja a figyelmet globálisabb problémákra (mint a klímaváltozás), ezért feltettük a kérdést, miszerint a járványhelyzet változtatott-e azon, hogy a válaszadókat mennyire foglalkoztatják a környezeti problémák és a klímaváltozás. A „nem tudom” és „nem válaszolok” lehetőségek itt is nyitottak voltak, így a kitöltők 17,9%-ától nem kaptunk választ a kérdésre. Az érvényes választ adók (821 fő) 66,4%-a nyilatkozta, hogy eddig is foglalkoztatták a környezeti problémák és a klímaváltozás, és most is foglalkoztatják, és 19% mondta, hogy eddig sem foglalkoztatta különösebben, most sem foglalkoztatja a téma. 14,7% esetében azonban hatással volt a járványhelyzet a környezeti problémákkal és klímaváltozással kapcsolatos attitűdökre, 92 főt (11,2%) eddig kevésbé foglalkoztatott, most már foglalkoztat, míg 3,5% számára másra terelődött a hangsúly: eddig foglalkoztatta a téma, de most már nem foglalkoztatja.

Ezek ismeretében azt szeretnénk feltárni, hogy milyen lenyomata van a járványnak a gyermekvállalási tervekre, és a gyermekvállalás körüli, megosztóbb állításokkal kapcsolatos attitűdökre.

A jelenlegi járványhelyzet változtatott az Ön gyermekvállalási tervein? 18–45 év közötti válaszadók

	Gyakoriság	%
Nem, eddig sem szeretett volna gyermeket	183	43
Nem, eddig is szeretett volna gyermeket	157	37
Igen, halasztja a gyermekvállalást	34	8
Igen, szeretett volna gyermeket, most már nem	14	3
Igen, eddig nem szeretett volna gyermeket, most igen	4	1
Változott, de nem a járvány miatt	36	8
Összesen	428	100

Forrás: TK SZI 2020 survey

A megkérdezettek 80%-a számára nem változtatott a járványhelyzet a gyermekvállalási terveken: 43% eddig sem szeretett volna (még több) gyermeket, most sem szeretne; 37% pedig eddig is szeretett volna (még több) gyermeket, és továbbra is szeretne.

Ahhoz, hogy ezt a két csoportot (gyermekvállalási terveiken változtatók [halasztók/lemondók] vs. nem változtatók) összevegyük, logisztikus regressziót készítettünk.

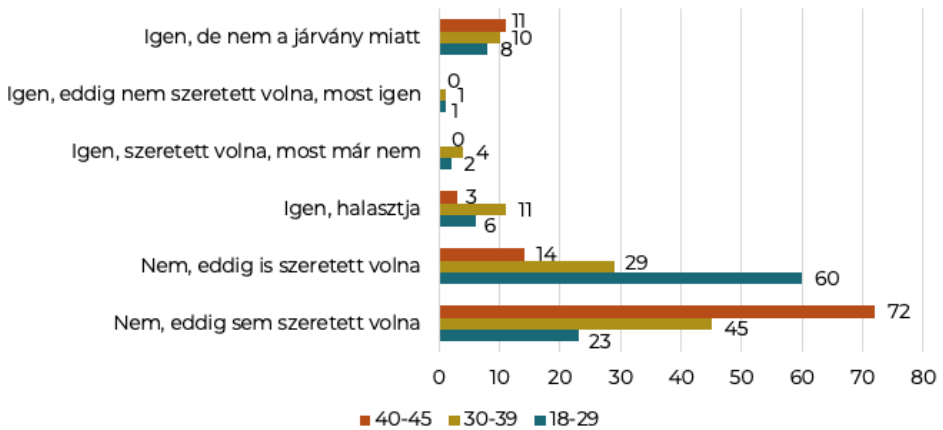
A logisztikus regresszió eredményei alapján három változónak volt szignifikáns a hatása. Az életkori csoportok szerint a legfiatalabb korcsoportba tartozók (18–29 évesek) a 30–39 évesekhez képest kisebb eséllyel módosították a gyermekvállalási terveiket.

Azok, akik inkább aggódnak a járványhelyzet miatt, nagyobb eséllyel változtattak a gyermekvállalási terveiken, mint akik kevésbé aggódnak a vírus miatt.

Továbbá azok a válaszadók, akik inkább egyetértenek azzal, hogy a ma születő gyerekek életszínvonala jóval alacsonyabb lesz, mint a miénk a mind gyakrabban előforduló világjárványok miatt szintén nagyobb eséllyel változtattak a gyermekvállalási terveiken.

Mivel a nőket jobban érinti az életkor a gyermekvállalási terveik megvalósításában, mint a férfiakat, ezért megnéztük, hogyan alakultak a nők különböző életkori csoportjában a gyermekvállalási tervek.

Gyermekvállalási tervek változása az életkor szerint

Látható, hogy a 40–45 év közötti nők között felülreprezentáltak azok, akik eddig sem szerettek volna gyermeket, és ezen a járványhelyzet nem változtatott (72%-uk gondolja így), míg a 18–29 éves korosztály felülreprezentált abban a kategóriában, akik eddig is szerettek volna, és ezután is szeretnének gyermeket vállalni (a korcsoport 60%-a). A 30–39 éves korosztályban voltak legnagyobb arányban (11%) azok, akik a járvány miatt halasztják a gyermekvállalást, valamint ők mondják a legnagyobb arányban (4%) azt is, hogy a járvány miatt már nem szeretnének (több) gyermeket vállalni. Így életkori csoport szerint a 30–39 éves nők voltak azok, akiket a gyermekvállalási terveikben leginkább befolyásolt a járványhelyzet.

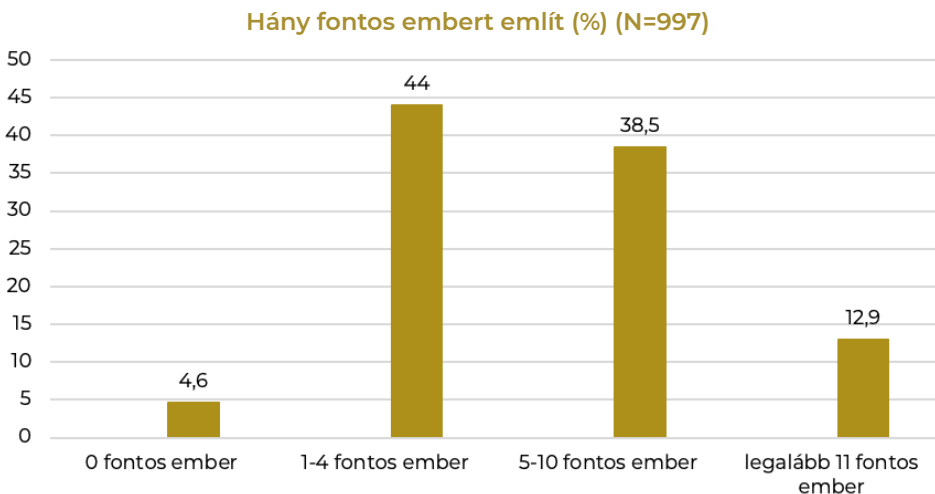
Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy nem csak a járványhelyzet miatt módosíthatja valaki a gyermekvállalási terveit, hanem más tényezők is hasonlóan fontos szerepet játszanak, hiszen hasonló mértékű volt azok aránya (8%), akik az elmúlt évben módosítottak a terveiken a járványhelyzetre való tekintet nélkül.

Albert Fruzsina – Brys Zoltán – Gerdán Mercédesz¹

A COVID-19 PANDÉMIA HATÁSA A FONTOS KAPCSOLATOKRA FÓKUSZBAN A PÁRKAPCSOLATOK

A Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézete kérdőíves kutatást végzett 2021. november 29. és 2021. december 11. között. Az adatgyűjtés online, kvótás módszerrel történt a 18–65 éves, magyar, internethozzáféréssel rendelkező lakosság körében.

A 997 mintába került embertől megkérdeztük, hány olyan 18 éven felüli személy van az életében, akik nagyon fontosak számára.

A kérdezettek csaknem 5%-a egyetlen embert sem tart fontosnak az adatfelvétel alapján. Az aktív korú felnőttek 44%-a 1–4, 38,5%-a 5–10, míg 13%-a 10-nél is több 18 évesnél idősebb fontos kapcsolattal rendelkezik.

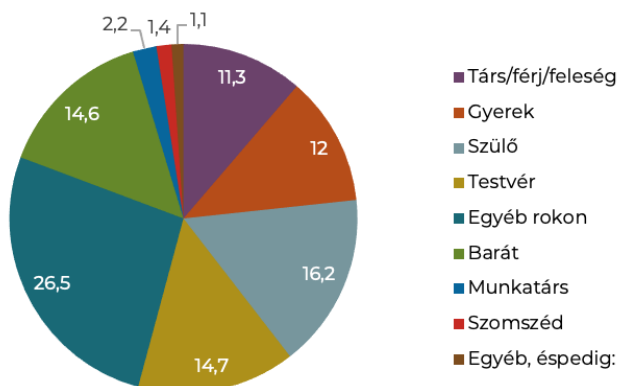
A 997 megkérdezett összesen 5121 számára fontos személyt nevezett meg. A megnevezett személyek (alterek) tekintetében némi nőbőbblet figyelhető meg,

¹ Albert Fruzsina és Brys Zoltán a TK Szociológiai Intézet kutatói, Gerdán Mercédesz a TK SZI gyakornoka.

az említett fontos személyek 53%-a nő. A legfontosabbnak megemlített emberek több, mint a fele (51,9%) a válaszadóval azonos településen lakik, negyede pedig vele egy háztartásban élő személy.

A magyar társadalomban a családi viszonyok kitüntetett szerepét mutatja, hogy a fontos emberek több, mint 80 %-a valamilyen fajta rokoni kapcsolatban áll a válaszadóval: 11,3% a (házas) társak aránya, 12 % a felnőtt gyerekeké, 16,2% a szülők, 14,7 a felnőtt testvérek és 26,5% az egyéb rokonok aránya, akik között a távolabbi családtagok illetve a partner családjának tagjai egyaránt szerepelhetnek. Ehhez képest a többi, ú.n. választott kapcsolattípus aránya elenyésző a legfontosabb kapcsolatok között: a legnépesebb ilyen csoport a barátoké, arányuk a fontos kapcsolatokon belül 14,6 %, a munkatársaké 2,2%, a szomszédoké 1,1%.

A fontossként megemlítettek körében (N=5121) a válaszadóval való elsődleges szerepviszony, %

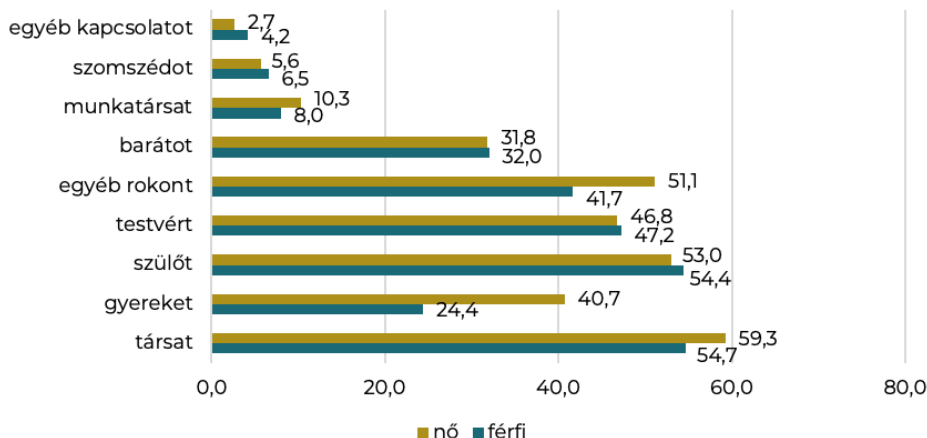
A fontos ismeretségek zöme régi, sőt, nagyon sok éve fennálló kapcsolat. A kérdezést megelőzően kevesebb, mint egy éve, azaz egészen biztosan már a Covid-járvány alatt jött létre a fontossként említett kapcsolatok 4,1%-a.

A kapcsolattartás az legfontosabb kapcsolatokkal a Covid-19 járvány kitörése előtt és után is legnagyobb részben személyesen történt, habár a személyes kapcsolattartás aránya a lezárások alatt némileg lecsökkent, míg a telefonos és online kapcsolattartás aránya megnőtt.

A legfontosabb kapcsolatok minősége az esetek túlnyomó többségében (93%) nem változott.

A különféle szerepekbe sorolható fontos mások említési arányai a különféle szocio-demográfiai csoportokban eltérőek. Az alábbi ábrán nemi bontásban látható, hogy a férfiak, illetve nők hány százaléka említett számára fontos személyt az adott kapcsolattípusban: látható, hogy a nők a férfiakhoz képest sokkal nagyobb arányban nevezik meg felnőtt gyermekeiket, illetve egyéb rokonaikat.

A fontos kapcsolatai között hány % említett..., nemi bontásban

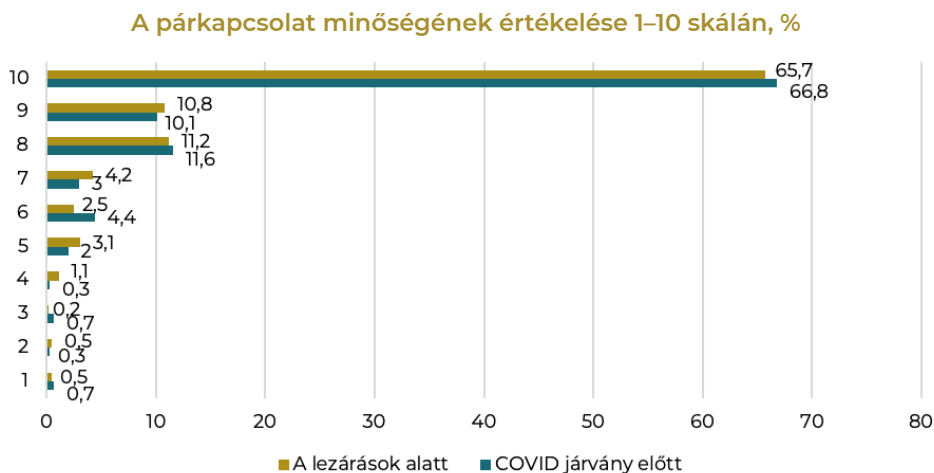
A társ kapcsolatok

A mintánkba került felnőttek 57%-a említette társát (házas- vagy élettárs, partner) a számára legfontosabb emberek között. A kérdezettek 65%-a él párkapcsolatban, 95,6%-uk él együtt a párjával.

A megkérdezettek csaknem ötöde (19,3%) azonban nem említette a párját a számára legfontosabb személyek között – azaz az aktív korú felnőtt lakosság egy jelentős hányada olyan emberrel él együtt, akit nem tart a számára legfontosabb emberek közé tartozónak. E tekintetben nem találtunk statisztikai értelemben szignifikáns különbségeket az alapvető szocio-demográfiai jellemzők mentén, azaz ez a jelenség hasonló arányban érinti a különböző korú, nemű, iskolai végzettségű, eltérő településtípusokon élőket. Azok, akiknek a fontos kapcsolatai között magas a barátok aránya, kisebb valószínűséggel említik párjukat a számukra fontos emberek között.

1,4% említette társát a Covid-járvány előtt számára fontos, de a kérdés időpontjában már nem fontos személyek között, ennek oka két esetben a társ halála volt, de a többi esetben a kapcsolat romlása, felbomlása („eltávolodtunk,” „csalódtam benne,” „nem tudunk találkozni,” „elköltözött”).

Azok, akik partnerüket a számukra legfontosabb emberek közé sorolják, nagyrészt elégedettek párkapcsolatukkal: a járványt megelőzően és a lezárások alatt is 62% 10 fokú skálán 10-esnek értékelte párkapcsolatát, további 11-11% pedig 9-es és 8-as értékelést adott.

A párkapcsolat minősége a fenti esetek nagy részében (85%) nem változott a járvány alatt, és ha a minimális (2 fokú) eltérést is megengedünk, ez az arány 98% – ennek a „rózsaszín” helyzetdiagnózisnak az oka valószínűsíthetően az, hogy a rossz minőségű párkapcsolatban élők nagy része nem is említette partnerét a számára legfontosabb emberek között.

Herke Boglárka – Albert Fruzsina – Dávid Beáta¹

BARÁTI KAPCSOLATOK VÁLTOZÁSA A COVID-19 ALATT

Ahogy azt már korábbi kutatási eredmények is megmutatták, a Covid-19 járvány különösen negatívan érintette a baráti kapcsolatokat. Míg a családi kapcsolatok sok esetben erősödtek, addig a baráti kapcsolatok gyakran háttérbe szorultak. A következőkben a baráti kapcsolatok változását tekintjük át a pandémiás időszakban több szempont alapján. Először a baráti kapcsolatok előfordulását vizsgáljuk meg az egyének kapcsolati hálójában a járvány előtti és alatti időszakban, majd a járvány alatt is megmaradt baráti kapcsolatok minőségének változását tekintjük át szintén a járvány előtti és alatti időszakban. Mindkét téma kapcsán bemutatjuk a demográfiai csoportok szerinti eltéréseket is.

Baráti kapcsolatok az egyén számára fontos kapcsolatok között

A kérdőívben a válaszadók 10 számukra fontos kapcsolatot (18 éves vagy idősebb személyt) nevezhettek meg, akikre vonatkozóan számos további adatot megkérdeztünk. A válaszadók egyharmada említett barátot. Demográfiai csoportok szerint vizsgálva látható, hogy míg nők és férfiak ugyanolyan arányban említettek barátot a fontos kapcsolataik között, addig az életkor előrehaladtával csökken a barátot említők aránya, az iskolai végzettség növekedésével párhuzamosan pedig nő.

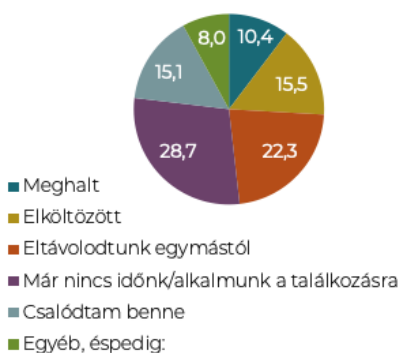
A válaszadókat a számukra legfontosabb 10 személyen kívül arról is megkérdeztük, hogy van-e olyan személy, akit a koronavírus-járvány kitörése előtt a fontos kapcsolataik közé soroltak volna, jelenleg viszont már nem. Két ilyen személy megnevezésére volt lehetőség. A válaszadók 17,5%-a nevezett meg legalább egy ilyen személyt. Ez alapján a Covid-járvány előtti időszakban a válaszadók átlagosan 5,6 személyt említettek, azt követően pedig 5,4-et. Nem történt tehát jelentős változás, ugyanakkor a legnagyobb arányban (5,9%) valamely barátjuk elvesztéséről számoltak be a válaszadók.

A válaszadók összesen 251 darab a járvány idején megromló kapcsolatot említettek, melyeknek a többsége azért romlott meg, mert a felek eltávolodtak egy-

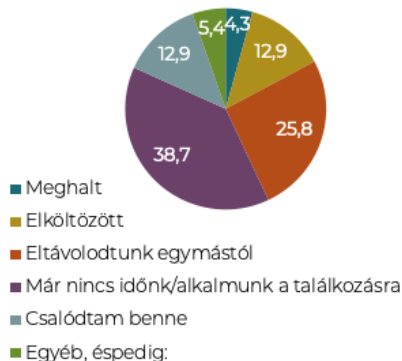
¹ Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet

mástól a koronavírus alatt (22,3%) vagy, mert már nincs idejük az egymással való találkozásra (28,7%). Amennyiben kifejezetten a baráti kapcsolatok (N=93) megszűnésének okait vizsgáljuk, akkor láthatjuk, hogy azok esetében magasabb azoknak a kapcsolatoknak az aránya, amelyek amiatt szűntek meg, mert a feleknek már nincs idejük/alkalmuk a találkozásra. Ez az eredmény a baráti kapcsolatok változó fontosságára utal, vagyis a pandémiás helyzet miatt átalakult életvitelbe kevésbé férnek bele a baráti kapcsolatok.

Miért romlott meg a kapcsolatuk? (minden kapcsolattípus)

Miért romlott meg a kapcsolatuk? (csak baráti kapcsolatok)

(bal oldali ábra: N=251 db kapcsolat; jobb oldali ábra N=93 db baráti kapcsolat, súlyozatlan adatok)

Demográfiai csoportok szerint vizsgálva az látható, hogy a nőkre a férfiakhoz képest jellemzőbb volt valamely barátjuk elvesztése a pandémiás időszakban. Életkor szerint a legfiatalabb korcsoportra a legjellemzőbb valamely barát elvesztése, iskolai végzettség szerint pedig a középfokú végzettséggel rendelkezőkre.

A járvány idején megmaradt baráti kapcsolatok minőségének változása

Másik érdekes kérdés, hogy vajon hogyan alakult azoknak a baráti kapcsolatoknak a minősége, melyek megmaradtak a Covid-járvány alatti lezárások idején is. A továbbiakban a kapcsolat minőségének változását három indikátor segítségével tekintjük át. Megnézzük a kapcsolattartás módjában és annak gyakoriságban bekövetkező változásokat, valamint azt is, hogy a válaszadók hogyan értékelik kapcsolataikat a járvány előtt és a lezárások idején.

A kapcsolattartás módja

A kapcsolat minőség egyik indikátora, hogy személyesen tudták-e tartani a kapcsolatot barátaikkal, vagy csak telefonon/online. A Covid-járványt megelőző időszakban közel 60%-ra volt jellemző, hogy legalább egy baráttal személyesen tartotta a kapcsolatot, míg arányuk a járvány alatti időszakban 42,7%-ra csökkent. Demográfiai csoportok szerint azt láthatjuk, hogy férfiak és nők körében ugyanannyira csökkent a személyesen kapcsolattartók aránya, bár a férfiak körében eleve magasabb volt azok aránya, akik csak online vagy telefonon tartották a kapcsolatot barátaikkal. Életkor alapján pedig az látszik, hogy a két fiatalabb korcsoport (18–29; 30–39) inkább maradt a személyes kapcsolattartásnál a járvány alatt is, míg a 40–49 évesek és az 50–65 év közöttiek körében jelentősebben, több mint 20%-kal csökkent a személyes kapcsolattartók aránya. Iskolai végzettség alapján a középfokú és felsőfokú végzettséggel rendelkezőkre volt jellemzőbb, hogy inkább online vagy telefonon beszéltek barátaikkal.

A kapcsolattartás gyakorisága, a kapcsolatok minősége

Nemcsak a kapcsolattartás módja, de annak gyakorisága is megváltozott. A különbségek a két vizsgált időszak között ugyan kisebbek, mint a személyes kapcsolattartás változását tekintve, de a legtöbb vizsgált demográfiai csoportra jellemző, hogy a lezárások alatt ritkábban léptek kapcsolatba barátaikkal.

A válaszadóknak egy 1-től 10-ig terjedő skálán (ahol az 1-es jelentette a nagyon rossz, a 10-es jelentette a nagyon jó kapcsolat minőséget) kellett válaszolniuk arra, hogy milyenek értékelik baráti kapcsolataikat a járvány előtt és annak idején. Átlagosan csökkent a baráti kapcsolatok minőségének megítélése (8,48-ról 8,27-re), ugyanakkor bizonyos demográfiai csoportokban látványosabb a csökkenés a többihez képest. Leginkább a 30-39 évesek, valamint a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében romlott a baráti kapcsolatok megítélése (változás: -0,32, -0,27), míg legkevésbé a középfokú végzettséggel rendelkezők és a 40-49 évesek körében (változás: -0,15, -0,16).

Következtetések

Összességében megállapítható, hogy a járvány időszak a baráti kapcsolatok gyengülését és bizonyos esetekben azok leépülését eredményezte. Nagyobb mértékben jellemző valamely barát elvesztése azokra a demográfiai csoportokra, akik eleve nagyobb arányban rendelkeznek barátokkal, így például a fiatalokra és a felsőfokú végzettségűekre. A nők a férfiakhoz képest szintén nagyobb arányban számoltak be arról, hogy valamely barátjukkal megromlott a kapcsolatuk, mely eredmény összefüggésben állhat a Covid-járvány alatt megnövekedett gondozói

feladatokkal, s ezáltal a baráti kapcsolatok háttérbe szorulásával.

A járvány alatti időszakban megmaradt baráti kapcsolatokra általánosan jellemző, hogy csökkent a személyes kapcsolattartás előfordulása, a kapcsolatok minőségének értékelése, és ritkult a kapcsolattartás gyakorisága is. A demográfiai csoportok szerinti eredmények ugyanakkor ez esetben is mutatnak néhány érdekes összefüggést. Például a személyes kapcsolattartást tekintve a két idősebb korcsoportra inkább jellemző volt, hogy visszaszorították a személyes kapcsolattartást, ami összefüggésben lehet azzal, hogy korukból adódóan jobban féltek a megfertőződés veszélyétől. A személyes kapcsolattartás visszaszorulása a magasabb végzettségi szinteken pedig összefüggésben állhat azzal, hogy körükben magasabb volt a home office-ban dolgozók aránya, s az otthoni munkavégzés következtében kevésbé is hagyták el otthonukat és találkoztak barátaikkal. A felsőfokú végzettséggel rendelkezőknél a személyes találkozások visszaszorulása egyúttal magyarázhatja azt is, hogy miért ebben a csoportban az egyik legjelentősebb a baráti kapcsolatok értékelésének romlása.

A 30-39 évesek körében nem csökkent jelentősen a személyesen kapcsolattartók és a legalább heti rendszerességgel kapcsolattartók aránya, esetükben tehát ezek a tényezők nem magyarázzák a kapcsolatok megítélésének romlását. Körükben a kapcsolatok értékelésének romlása ismételt összefüggésben állhat a gondozói feladatok növekedésével, hiszen ebben a korcsoportban a legmagasabb a kisgyermekesek aránya. További kutatásunkban részletesen megvizsgáljuk a különbségek mögötti magyarázatokat.

Gárdos Judit – Hungler Sára – Illéssy Miklós¹

STRESSZTESZT

A COVID-19 HATÁSA A MUNKAHELYEKEN

A Covid-19 világjárvány hatásait nem egyszerű felmérni. Természetesen az embe-
reletekben mérhető veszteség a legfontosabb ezek közül, de a további egészség-
ügyi, társadalmi és gazdasági romboló hatások is nagyon súlyosak, mint amilyen
a félelemből és izolációból adódó mentális problémák, a fontos társadalmi intéz-
mények iránti bizalom általánosan alacsony szintjéből táplálkozó oltások körü-
li társadalmi megosztottság, vagy a globális ellátási és értékláncok szétesése. Mi
ezek közül a foglalkoztatásra gyakorolt hatásokat vesszük górcső alá, arra keres-
ve a választ, hogy a világjárvány mekkora megrázkódtatást okozott a munkaerő-
piacon, milyen kihívások elé állította a munkaadókat és hogy ezekre a kihívásokra
az érintettek milyen válaszokat dolgoztak ki. Szintén elemezzük azt, hogy a kor-
mányzat különböző tevékenységei mennyire segítették vagy éppen hátráltatták
a munkáltatókat és a munkavállalókat.

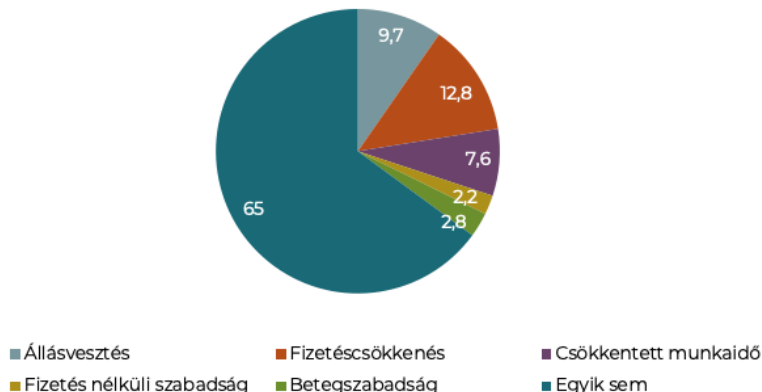
A pandémia több szinten okozott számottevő problémákat. A munkavállaló-
k számára az egyik legfontosabb ezek közül a munkahelyük megszűnése, vagy
bérjellegű jövedelmük csökkenése volt. Az alkalmazotti státusszal rendelkező
válaszadók közel tizede (9,7%) számolt be arról, hogy a járvány miatt elveszítet-
te az állását. Ez jelentősnek mondható, főként, ha ehhez hozzávesszük, hogy to-
vábbi 12,8%-uknak csökkent a fizetése, 7,6%-uknak a munkaideje és mintegy 5%-
uk kényszerült fizetés nélküli vagy betegszabadságra. Mindez azt jelenti, hogy
a mintában szereplő foglalkoztatottak mintegy harmadát érintette negatívan a
világjárvány.

Ha iskolai végzettség szerinti bontásban vizsgáljuk a kapott adatokat, akkor
azt látjuk, hogy legrosszabbul a legkevésbé képzettek jártak, őket követték az
érettségizettek követték, miközben legnagyobb védelmet a felsőfokú végzettség
biztosította az alkalmazottak számára.

A járványügyi veszélyhelyzet kapcsán számos kormányrendelet érintette a
munka világát. Az intézkedéseknek a munkavállalókra, illetve munkáltatókra ha-

¹ Gárdos Judit és Illéssy Miklós a Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai In-
tézeti kutatói, Hungler Sára a Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi
Intézet kutatója.

A pandémia hatása a munkavállalókra

talmas méretű szabályanyag zúdult, amelyek sok esetben egymást átfedők vagy akár egymásnak ellentmondók is voltak. A jogszabályok állandóan változó időbeli hatálya tovább nehezítette a jogértelmezést. A munka világára pandémia alatt született szabályok közül talán a legnagyobb hatással a 47/2020. (III. 18.) és az ezt követő 104/2020. (VI. 10.) kormányrendelet bírt. Ezek több olyan rendelkezést is tartalmaztak, amelyek a járványügyi veszélyhelyzetre tekintettel változtatták meg az Mt. rendelkezéseit, ám a 2020. évi LVIII. törvénnyel ennek egy részét átmentette, és a jogrendszer szerves részévé tette annak ellenére, hogy fenntartása már nem indokolt.

A munkajogon belül az egyéni autonómiát kétfelől erősítették meg. Az egyik eszköz a kollektív autonómia csökkentése volt. A korábbi (gazdasági) válságok történetében példa nélküli, hogy a szociális partnerek megállapodását a jogalkotó felülírta volna. Sőt, Európa-szerte inkább az volt a jellemző, hogy a jogalkotó támaszkodott a szociális partnerekre, és támogatta a kollektív alku folyamatát, bízva abban, hogy a munkáltató és a munkavállalók képviselői olyan megoldásokat tudnak kidolgozni, amelynek segítségével a munkáltató könnyebben kilábal a válságból. A járványügyi veszélyhelyzet nem indokolhatja a kollektív autonómia ilyen mértékű korlátozását. A másik módszer az egyéni megállapodások szerepének a növelése volt. A célhoz kötöttség és az arányosság problémáját veti fel a 47/2020-as kormányrendeletnek az a rendelkezése, amely lehetővé tette, hogy a munkáltató és a munkavállaló külön megállapodásban az Mt. bármely rendelkezésétől eltérjenek. A jogirodalom egységesnek mondható abban a tekintetben, hogy az egyéni alkuképesség a munkaviszonyban annyira alacsony, hogy a de-reguláció növeli a prekárius munkajogviszonyok számát, és még kiszolgáltatottabbá teszi a munkavállalókat egy olyan jogviszonyban, ahol a függő munkavégzés egyébként is a munkáltató akaratának rendel alá a munkavállalókat.

A munkavállalók életkora alapján elmondható, hogy a negatív hatások közül a két legsúlyosabb, vagyis az állásvesztés és a fizetéseszkökenés az életkor emelkedésével monoton csökkenést mutat: a mintában szereplő 18–25 év közötti munkavállalók több mint egyharmada (34,6%) vesztette el állását vagy csökkent a fizetése a pandémia hatására. A 26–35 évesek között ez arány már „csak” 25,7%, a következő korcsoportban (36–45 év) 23,5%, a 46–55 évesek között 19,7%, míg a legidősebbek esetében már csak 17,2%-ot érintett a járvány.

A gazdaság különböző szektorait eltérő mértékben sújtotta a pandémia. A legnagyobb védelmet nem meglepő módon a közszféra biztosította, a mezőgazdaságban főként a munkaidő vagy a fizetés csökkent, miközben a legkomolyabb megrázkódtatást a szolgáltatási szektorban dolgozók szenvedték el: 12,6%-uk elvesztette az állását, további ötödük számolt be fizetéseszkökenésről.

A felmérés során kíváncsiak voltunk a megkérdezettek szubjektív jövedelmi helyzetére, arról kérdeztük őket, hogy mennyire tudnak kijönni a havi jövedelmükből. A válaszokból kitűnik, hogy a jövedelmi helyzet, az életkorhoz hasonlóan, negatívan korrelált a járvány okozta sokkal. Azok közül, akik arról számoltak be, hogy nagyon nehezen jönnek ki a jövedelmükből, mintegy 20% veszítette el a munkáját, további 17,4%-uknak pedig csökkent az amúgy is igen szűkös jövedelme. Ezzel szemben a jövedelmükből kényelmesen megélők közül ezek a számok mindössze 2,5% és 10%.

A kutatásunkban nem volt mód arra, hogy ezen negatív hatások időbeli változásait is vizsgáljuk, azonban annyit mindenképpen érdemes megjegyezni, hogy egyrészt a legfrissebb kutatások szerint² Magyarországon átlagosan 16 hónapba telik új munkahelyet találni, másrészt a magyar kormány még a rendkívüli időszakban sem hosszabbította meg az álláskeresési járadék folyósítási idejét, ami Európában példátlan módon mindössze három hónap. A rendkívüli helyzet egyik legáltalánosabb hatása a home office korábban soha nem látott mértékű térnyerése volt, a munkahelyek jelentős részénél kellett egyik pillanatról a másikra megoldani ezt az új munkaszervezési formát. Ehhez anyagi, szervezési vagy egyéb állami segítség gyakorlatilag nem érkezett, márpedig az otthoni munkavégzés bevezetése még normális körülmények között is számtalan problémát vet fel (technológiai, ergonómiai, mentálhigiénés, családi és gondozási feladatok ellátásával való ütközések, stb). A járvány alatt ezek mellett még meg kellett oldani a gyerekek online oktatását is, márpedig a magyar lakásviszonyok ismeretében feltételezhető, hogy a nyugodt munkavégzés körülményei a többség számára nem voltak adottak.

2 <https://www.portfolio.hu/krtk/20220206/a-munkanelkuli-biztositas-es-a-munkanelkuli-seg-hossza-milyen-rovid-a-harom-honap-524759>

A kérdőívünket kitöltő magyarországi dolgozók több, mint 2/3-a inkább, vagy teljes mértékben beltérben dolgozik. Tehát a munkahelyek potenciálisan a fertőzések egy fontos helyszíne Magyarországon is. A magyarországi szabályozások ugyanakkor nem kötelezték a munkaadókat arra, hogy – ahol lehetséges – bevezessék a távmunkát. A dolgozók ötöde mindazonáltal arról számolt be, hogy a munkaadók 2021 tavaszán csökkentették a munkahelyen töltött időt. [Az Eurostat adatai](#) arra mutatnak rá³, hogy 2020-ban Magyarországon kb. 0–2,5%-al kevesebb ember töltötte a munkaidejét fizikailag is a munkahelyén, mint 2019-ben. Ez a csökkenés az EU-ban mért csökkenés átlagának kb. egyharmada, ami ugyan jelentős szervezési teher volt a munkaadók és munkavállalók számára, de meg sem közelíti azt, amit egy átlagos EU-beli országban fektettek be anyagilag és szervezési feladatokban ahhoz, hogy biztonságosabbá tegyék a munka világát. Mindenesetre ezek alapján abból indulhatunk ki, hogy a munkahelyek Magyarországon a fertőzés terjedéséhez sokkal jobban hozzájárultak, mint az EU-ban. Noha a törvényi szabályozások nem különösebben védték itthon a munkavállalók egészségét (pl. hiányoztak a dolgozók, de a teljes lakosság számára is tömegesen, könnyen, biztonságosan, egyszerűen és ingyenesen elérhető Covid-tesztek, számos egyéb EU-s országgal ellentétben), a legtöbb munkaadó mégis megpróbálta saját költségén, saját szervezésben védeni a munkavállalóit: a válaszadók kb. háromnegyede számolt be arról, hogy a munkahelyén szabályozták a távolságtartást, ill. a maszkhasználatot. Anyagilag is részt vállaltak a munkaadók a járványkezelésből, a dolgozók kb. 62%-ának biztosítottak ingyenes maszkot, és kb. ötödüket a munkaadók saját költségükön havonta vagy gyakrabban teszteltették is.

Összefoglalásképp megállapíthatjuk, hogy a hazai járványügyi rendelkezések egyik fő jellemzője az, hogy a kormány a foglalkoztatással kapcsolatos problémákat az ezzel együtt járó anyagi és egyéb felelőségekkel együtt „kiszervezte” a munkáltatóknak, akik – mivel más kapaszkodójuk nem lévén – közvetve vélhetően a munkavállalókra terheltek a válság okozta többletköltségeiket (pl. részmunkaidő vagy fizetéscsökkentés bevezetésével, elbocsátásokkal). Mint a legtöbb hasonló esetben, a mostani válság sem egyformán érintette a különböző jövedelmi helyzetű csoportokat, hanem ráerősített a meglévő társadalmi egyenlőtlenségekre.

3 2021-re még nem állnak rendelkezésre ezek az adatok.

Csizmady Adrienne – Kőszeghy Lea – Sipos Alexandra¹

LAKNI PEDIG KELL... LAKÁSMOBILITÁS A COVID 19-JÁRVÁNNYAL ÖSSZEFÜGGÉSBEN

A járvány többféle módon befolyásolta a lakhatással kapcsolatos igényeket és lehetőségeket, és a lakáspiacot. A kutatás ezért vizsgálta egyrészt a **Covid-járvány által kiváltott lakásmobilitási folyamatokat**, másrészt a **járvánnyal összefüggő lakásmobilitási terveket**.

A Covid-járvány által kiváltott lakásmobilitási folyamatok

Alacsonyabb státuszú háztartások a költözők között, családi okok, kényszer-szülte költözések

Az adatfelvétel eredményei szerint **az aktív korú felnőtt lakosság 5%-a költözött a járvánnyal összefüggésben**. Ezt összevetve egy a TK-ban 2021 őszén készült nagymintás felmérés (KEP3) adataival úgy tűnik, **a járvány vizsgált másfél évében a lakásmobilitás valamivel kisebb mértékű volt, mint a megelőző öt év lakásmobilitási dinamikája**.

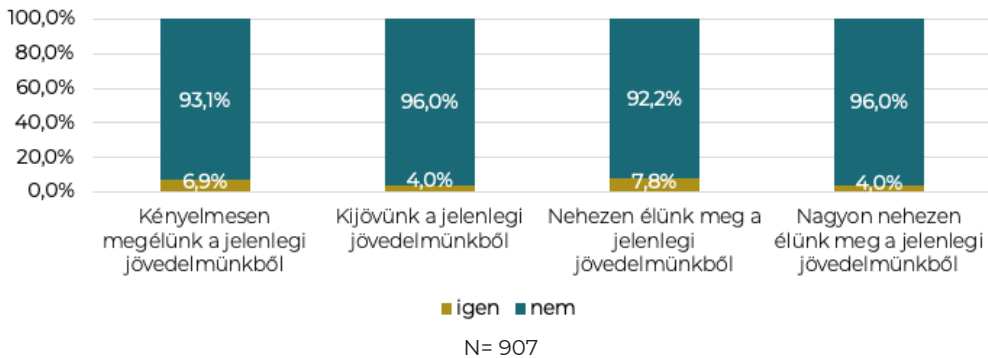
A mintában a mobilak 5%-os aránya **kis elemszámot** jelent, így arra vonatkozóan, hogy mely csoportok, mely okokból voltak mobilak, **csak utalásszerű** megállapítások tehetők, ezeket további vizsgálatok tisztázhatják.

A járvánnyal összefüggő költözéseket a leggyakrabban **családi okok** motiválták (pl. gondozásra szoruló rokonnal, esetleg ismerőssel való összeköltözés, vagy épp elköltözés a fertőzéstől való félelem miatt), továbbá az abból fakadó **kényszer**, hogy a szállásadó (például kollégium) a járvány miatt nem biztosította tovább a szállást, valamint egyéb, **hatósági szabályozásból** fakadó **kényszerek**. A gyakoribb költözési okok között szerepeltek továbbá **anyagi okok**, valamint a **munkavégzés, tanulmányok átalakulása**.

A járvánnyal összefüggésben a **fiatalabbak** (18–29 évesek), illetve a **fővárosban, városokban élők** voltak mobilabbak. A jövedelmükből **kényelmesebben megélők** mellett a jövedelmükből **nehezebben** (bár nem a legnehezebben) **megélő háztartások** is az átlagnál nagyobb arányban költöztek.

¹ Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet

A Covid-19 miatt előfordult-e, hogy lakóhelyet váltott? szubjektív anyagi helyzet szerint

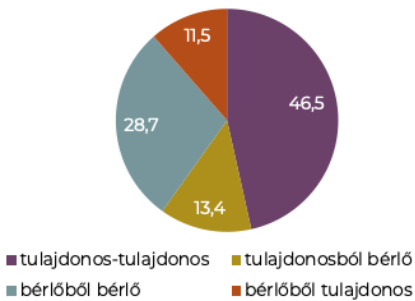

Adataink arra utalnak, hogy a **Covid-járvány** részben **más, alacsonyabb státuszú társadalmi csoportokat mobilizált**, amelyben (ahogy az okoknál is láttuk) nem a lehetőségek, hanem a **kényszerek** játszhattak fontos szerepet. Eközben úgy tűnik, más társadalmi csoportokban a járvány visszafogta a költözési dinamikát.

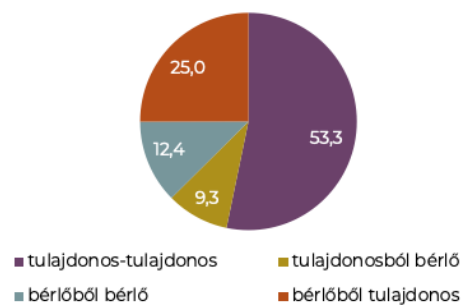
Bérleti szektoron belüli költözések nagyobb szerepe

A járvány miatt költöző aktív korúak legnagyobb része a **tulajdonosi szektoron belül mozgott**. A magyarországi lakásállomány erős tulajdon-orientációja miatt ez más időszakokra is jellemző. A **járvány miatt költözésről beszámolóik között** ugyanakkor **lényegesen nagyobb arányban** voltak olyanok, akik a **bérleti szektoron belül** költöztek. Eközben a bérleti szektorból a tulajdonosi szektorba történő mobilitás arányaiban sokkal kisebb volt.

Költözések jogviszony szerint – Covid-járvány miatti költözések

Költözések jogviszony szerint – a 2021 előtti öt évben

N=50; 1349

Ez megerősíti azt a képet, hogy **a Covid miatti költözések mintája valame-lyest eltér a lakásmobilitás általános mintázatától**: a járvány nagyobb arányban mobilizált **alacsony státuszú háztartásokat**, és vezetett a **bérleti szektoron belü-
li** költözésekhez.

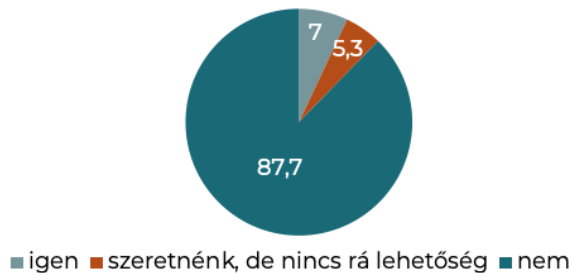
A Covid-járvánnyal összefüggő lakásmobilitási tervek

Sok alacsony jövedelmű háztartás a költözést tervezők között

Az aktív korú lakosság **7%-a nyilatkozott úgy, hogy a Covid-járvánnyal össze-
függésben tervez költözést**. További 5% szeretne elköltözni ezzel összefüggés-
ben, de nincs erre lehetősége.

Nagyobb arányban terveznek költözést a Covid-járvánnyal összefüggésben a **fiatalok, a fiatal középkorúak (18–39 év között), és a budapestiek**.

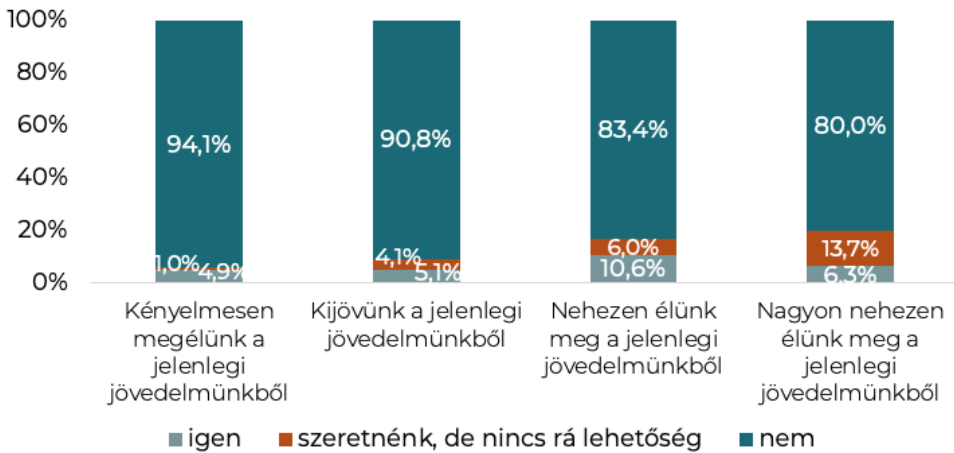
Tervez-e költözést a járvány miatt?

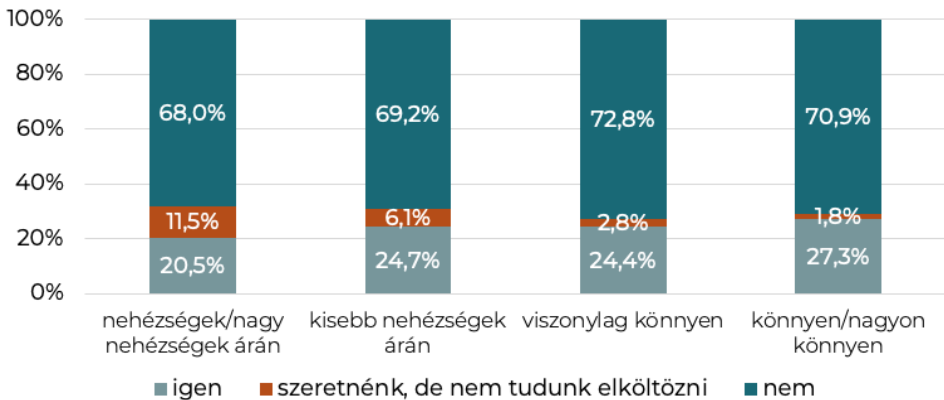
N=915

A 2021-et megelőző évek mobilitási mintáihoz képest eltérés, hogy míg álta-
lánosságban a magasabb jövedelmű háztartások terveznek nagyobb arányban
költözést, **a járvány miatt költözést tervező háztartások között nagyobb arány-
ban vannak a jövedelmükből nehezen megélő** háztartások. Ez szintén arra utal,
hogy **a járvánnyal** összefüggő mobilitást arányaiban több háztartás esetében
mozgatják kényszerek (és nem lehetőségek).

**Tervez-e költözést a Covid-járvánnyal összefüggésben?
– szubjektív anyagi helyzet szerint**

**Szeretne-e elköltözni? (bármilyen okból)
– szubjektív anyagi helyzet szerint, mindennapi kiadások fedezése**

N=891; 3685

Nagyobb arányban nyilatkoztak úgy, hogy szeretnének, de nem tudnak elköltözni a Covid-járvánnyal összefüggésben a **fiatalok** (18–29 év között), a **budapestiek**, illetve a **legszegényebb**, jövedelmükéből nagyon nehezen megélő **háztartások**.

E tekintetben nincs eltérés a Covid-járvánnyal összefüggésben felmerülő mobilitás, és az általános trendek között: van a magyar háztartások egy része **nem a szándék, hanem a jelenlegi lakásrendszer által nyújtott lehetőségek hiánya miatt** nem tud mobil lenni a lakásszektorban.

Szirmai Viktória – Schuchmann Júlia – Uzzoli Annamária¹

A KORONAVÍRUSSEL FERTŐZÖTTEK TÁRSADALMI STRUKTURÁLIS HELYZETE, LAKÓHELYI ELHELYEZKEDÉSE

Globális kitekintés

A Covid-19 világjárvány és annak kedvezőtlen egészségügyi következményei, a vírushatóságokból fakadó, tömeges megbetegedések nagyvárosi környezetben jelentek meg, és onnan terjedtek tovább különböző méretű városok, illetve egyéb települési típusok felé, és okoztak különböző rövid és hosszú távú gazdasági és társadalmi problémákat.

A fő célpontok egyrészt a „szupersztár” globális városok voltak, így New York, London, Párizs, ahol a multikulturalizmus révén sokszínű a népesség, ahol magas a lakosságszám, sűrű a lakónegyedek beépítettsége, sokan használják a várost és jelentősek a turisztikai hatások. Másrészt a globális turisztikai központok, mint Olaszország, Ausztria, Svájc vagy Franciaország sípályái. A harmadik célpontot az olyan globális ipari központok, ipari városok adták, amelyek ellátási láncokon keresztül kapcsolódnak egymáshoz.

A nemzetközi szakirodalmak szerint a világjárvány terjedésének nagyvárosi, illetve városi jellemzője a gyors terjedés: a vírus reprodukciós rátájának a városi népességhez viszonyított arányát nézve a Covid-19 gyorsabban terjed a nagyobb városokban, mint máshol. Közben számos társadalmi tényező, a térbeli társadalmi, közte a jövedelmi és kulturális egyenlőtlenségek is befolyásolják is pandémia szétterülését.

¹ Szirmai Viktória, TK SZI, Széchenyi-díjas, kutatóprofesszor, az MTA Doktora.

Schuchmann Júlia, egyetemi docens, Neumann János Egyetem.

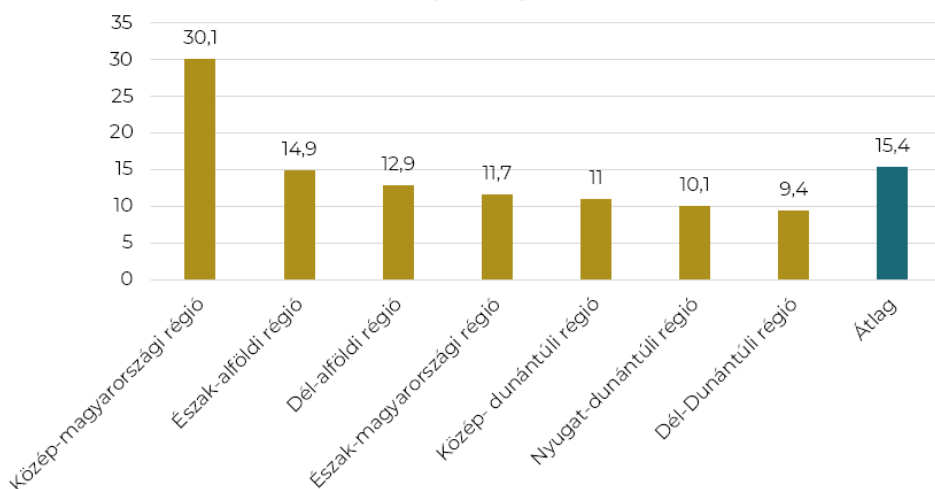
Uzzoli Annamária, tudományos főmunkatárs, CSFK Földrajztudományi Intézet, Gazdaságföldrajzi és Térségfejlesztési kutatócsoport

A globális és lokális helyzet viszonya

A TK Szociológiai Intézet kérdőíves, online adatfelvétel segítségével, kvótás módszerrel vizsgálta a Covid-19 társadalmi hatásait a 18–65 éves magyar, internet-hozzáféréssel rendelkező lakosság körében 2021 decemberében. Ebből a kutatásból is kiderült, hogy a területi és a társadalmi tényezők, valamint a vírusfertőzöttség között összefüggés van, mégpedig:

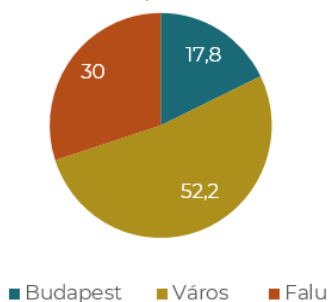
- A regionális megosztottság, egyenlőtlenség erősebb fertőzöttséggel jár: az adatok szerint a nagyobb népességű és erőteljesebb térbeli (gazdasági, társadalmi és intézményi) koncentrációjú régiók lakói veszélyeztetettebbek.

A vírusfertőzöttek (teszteltek) regionális elhelyezkedésének arányai (%) 2021 N=154

- A városi terek lakói a városi infrastrukturális, és népsűrűségi adottságok miatt szintén jobban kitettek a pandémia hatásainak, mint az egyéb településeken élők.

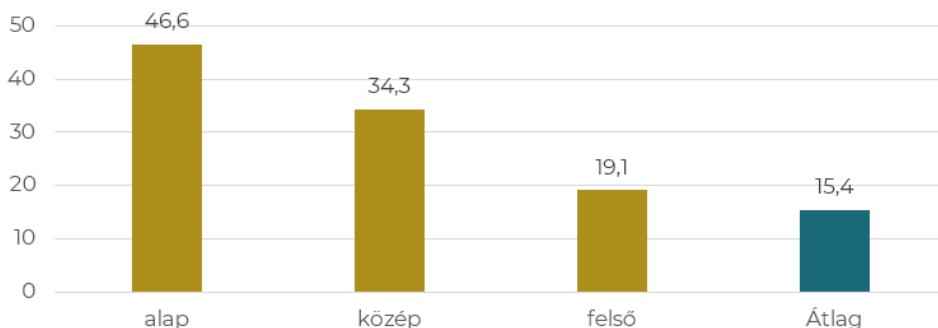
A vírusfertőzöttek (teszteltek) település típusok szerinti megoszlása (%) 2021, N=154

A Covid-19 járvány társadalmi hatásai

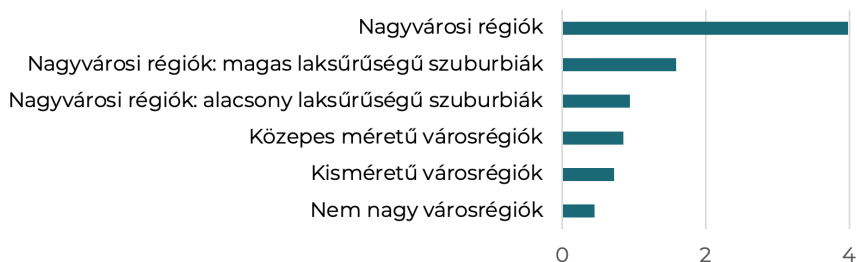
- Meghatározott városnegyedek lakói a városok egészéhez képest is nagyobb mértékben veszélyeztetettek, mivel a vírusjárvány általában (pl. az USA-ban) nem egyszerűen a városokat, a városi térségeket fenyegeti, hanem a városcentrumtól távolabbi, alacsonyabb társadalmi státusú negyedeket, közte a város környéket is.
- Az iskolázottság és a foglalkozás, valamint a jövedelem és azzal való elégedettség szintén differenciáltságokat okoz.

A vírushalálzottak (tesztelték) legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása (%), 2021, N=154

Összegzésképpen meg lehet állapítani, hogy a globális és a lokális folyamatok lényegesen nem térnek el egymástól, noha vannak közöttük különbségek is, de a hasonlóságok jellemzőbbek. A TK SZI kutatásban feltártak megközelítő eredményekre vezetnek, mint amit a nemzetközi szakirodalom mutat fel, ezért a végső megállapításunk az, hogy a magyar kutatásban feltárt területi társadalmi trendek megfelelnek a vonatkozó nemzetközi trendeknek. Ennek bizonyítékeként két ábrát mutatunk be, az egyik egy amerikai, a másik egy magyar városi övezetet, a vírussal fertőzöttség két különböző szintjeit ábrázolja, amelyekből jól látszanak a vírus problémák területi differenciáltságai.

A Covid-19 halálozási ráta különböző városrégió típusokban (%)

Forrás: Florida (2020) The Geography of Coronavirus

**A vírusfertőzöttek (teszteltek) város övezetek szerinti arányai
(%), N=154 (TK SZI)**

